Ulkoasiainvaliokunta

Keskiviikko 21.3.2018 klo 11.00—13.05

Läsnä
puheenjohtaja Matti Vanhanen kesk
varapuheenjohtaja Pertti Salolainen kok
jäsen Sirkka-Liisa Anttila kesk (1, 2, 3, 4)
jäsen Paavo Arhinmäki vas (1, 2, 3, 4) (5 osittain)
jäsen Tiina Elovaara sin
jäsen Pekka Haavisto vihr
jäsen Seppo Kääriäinen kesk
jäsen Aila Paloniemi kesk
jäsen Antti Rinne sd
jäsen Mikko Savola kesk (1, 2, 3, 4) (5 osittain)
jäsen Lenita Toivakka kok (4 osittain)
jäsen Erkki Tuomioja sd
jäsen Jutta Urpilainen sd
jäsen Stefan Wallin r
jäsen Ben Zyskowicz kok
varajäsen Eero Heinäluoma sd (1, 2, 3) (4 osittain)
varajäsen Antti Kaikkonen kesk (1, 2, 3) (4 osittain)
varajäsen Ilkka Kanerva kok (4 osittain)

Sihteeri
valiokuntaneuvos Tiina Larvala

1. Nimenhuuto

Toimitettiin nimenhuuto. Läsnä oli 16 jäsentä.

2. Päätösvaltaisuus

Kokous todettiin päätösvaltaiseksi.

3. Valtioneuvoston selvitys: EU:n kehittäminen; institutionaaliset kysymykset
Valtioneuvoston E-selvitys E 96/2017 vp

Ulkoasiainvaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä EJ 6/2018 vp - E 96/2017 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Valiokunta päätti, ettei asian E 96/2017 vp johdosta ryhdytä toimenpiteisiin.

Asian käsittely valiokunnassa on päättynyt.

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta
Hallituksen esitys HE 198/2017 vp

Valiokunta kävi yleiskeskustelun loppuun.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä valiokunta hyväksyi lausuntoluonnoksen muutettuna.

Kpl 1: Ed. Arhinmäen ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti muokata kappaleen viimeinen lause muotoon: "Ulkoasiainvaliokunta keskittyy tässä lausunnossaan antamaan perustuslakivaliokunnalle arvion Suomen turvallisuusympäristöstä."

Kpl 4: Ed. Arhinmäen ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti lisätä kappaleen alkuun seuraava lause: "Ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä turvallisuusympäristön kuvaus on hieman erilainen ja moniulotteisempi kuin selonteon kuvaus."

Kpl 7: Ed. Tuomiojan ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti jakaa kappale kahteen osaan ja lisätä ensimmäisen osan loppuun uusi virke. muokata viimeinen virke. Kappaleet ovat: "Suomen asema on vakaa ja yksinomaan Suomen kohdistuvan hyökkäyksellisen toiminnan todennäköisyys on edelleen pieni. Suomi on myös edelleen sisäisen vakautensa vuoksi yksi maailman turvallisimmista maista."

Uusi kpl 7 b: Samaan aikaan yleinen turvallisuustilanne niin Itämeren alueella, Euroopassa kuin globaalisti on kuitenkin säilynyt heikentyneenä ja valiokunta katsoo, ettei merkkejä tilanteen kohentumisesta ole nähtävissä vaan esimerkiksi suurvaltojen väliset jännitteet ovat kasvaneet ja konfliktit Pohjois-Afrikassa, Lähi-idässä ja itäisessä Euroopassa jatkuvat.

Kpl 8: Ed. Tuomiojan ja Haaviston ja Arhinmäen ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti muokata kappale seuraavaan muotoon: "Eduskunta on ottanut huomioon nämä ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutokset myös talousarvioissa. Suojelupoliisin määrärahoja on korotettu noin 10 milj. eurolla vuodesta 2016 vuoteen 2018 (v. 2016: 24 milj.euroa; v. 2018: 33,3 milj. euroa). Puolustusmäärärahojen osalta päätettiin vuoden 2018 talousarviokäsittelyssä puolestaan 50 miljoonan euron lisäyksestä puolustusvoimien valmiuden parantamiseksi."

Kpl 9: Ed. Tuomiojan, Haaviston ja Arhinmäen ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti muokata kappale seuraavaan muotoon: "Lisäksi valiokunnan näkemyksen mukaan hybridivaikuttamisen lisääntyminen, kybertoimintaympäristön merkityksen kasvu sekä terrorismi ovat ilmiöitä, jotka ovat vaikuttaneet Suomeen kohdistuviin turvallisuusuhkiin ja ne on asianmukaisesti arvioitava tiedustelulainsäädännöstä päätettäessä."

Kpl 10: Ed. Tuomiojan ja Arhinmäen ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti muokata kappale seuraavaan muotoon"Hybridivaikuttaminen voidaan määritellä suunnitelmalliseksi toiminnaksi, jossa valtiollinen tai ei-valtiollinen toimija hyödyntää samanaikaisesti erilai-

sia sotilaallisia keinoja tai esimerkiksi taloudellisia tai teknologiaan perustuvia vaikuttamiskeinoja, informaatio-operaatioita ja sosiaalista mediaa käyttäen hyväksi kohdevaltion haavoittuvuuksia. Ulkoasiainvaliokunta totesi sekä ulko- ja turvallisuuspoliittisen että sisäisen turvallisuuden selonteon käsittelyn yhteydessä, että hybridivaikuttamista käsitellään niissä suhteellisen suppeasti. Ilmiö on kuitenkin monimutkaistanut Suomen turvallisuusympäristöä merkittävästi ja tuonut sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden uhat ja rajapinnat entistäkin lähemmäs toisiaan."

Kpl 11: Ed. Haaviston ja Arhinmäen ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti poistaa kappaleen viimeinen virke.

Kpl 12: Ed. Haaviston, Vanhasen, Arhinmäen ja Salolaisen ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti muokata kappale seuraavaan muotoon: "Hybridivaikuttamisen ohella toisena Suomen turvallisuusympäristöä merkittävästi muuttaneena tekijänä valiokunta pitää kybertoimintaympäristön merkityksen kasvua. Tietoyhteiskuntana Suomi on vahvasti riippuvainen tietoverkkojen ja -järjestelmien toiminnasta ja näin ollen myös erittäin haavoittuvainen niihin kohdistuville häiriöille. Sotilastiedustelulla on ollut oikeus hankkia tietoa analogisessa muodossa lähetetyistä viesteistä. Sillä ei kuitenkaan ole enää samanlaista merkitystä tiedonhankinnassa kuin aikaisemmin. Suomen sotilaallisen turvallisuuden kannalta merkityksellisen viestiliikenteen seuraamiseen tarvitaan myös verkossa tapahtuvan viestiliikenteen seurantaa. Muutos on tapahtunut pitkälti samassa tahdissa yhteiskuntien muun digitalisaation kanssa. Huomionarvoista on kuitenkin se, että saadun selvityksen mukaan Suomen turvallisuusympäristön kehityksen kannalta olennaiset ulkovallat ovat digitalisoineet voimakkaasti tiedustelutoimintaansa ja turvallisuusviranomaisten viestiliikennettä viime vuosina ja lisäksi ne panostavat määrätietoisesti ja mittavasti myös hyökkäyksellisen kyberkapasiteetin rakentamiseen."

Kpl 13: Ed. Tuomiojan ja Haaviston ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti muokata kappale seuraavaan muotoon: "Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan useat ulkovallat pyrkivät myös kohdistamaan laajaa ja teknisesti edistynyttä kybervakoilua Suomen valtionhallintoon ja kansantaloudellista merkitystä omaaviin yrityksiin. Esimerkkinä tällaisesta vakoiluoperaatioista on ulkoasiainministeriöön kohdistettu, syksyllä 2013 ilmi tullut tapaus. Suomi sai tiedon verkkohyökkäyksestä ystävällismielisen maan viranomaisilta. Tapaus ei ollut ainutlatuinen ja on ilmennyt, että merkittävä osa EU-maista on ollut samankaltaisten verkkohyökkäysten kohteena. Valiokunta yhtyy asiantuntija-arvioihin siitä, että suurten datavarastojen lisääntyminen ja tekoälyn kehittyminen entisestään kasvattavat kybervakoilun ja -operaatioiden merkitystä tulevina vuosina ja korostavat kybertiedustelun ja omien toimintojen suojaamisen merkitystä valtioiden turvallisuusintressien turvaamiseksi. Kansalaisten ja yritysten näkökulmasta tietoturvallisuus, viestien yksityisyyden säilyminen ja verkossa tapahtuvan asioinnin sekä viestinvaihdon luottamuksellisuus ovat perustavanlaatuisia asioita. Tämän vuoksi hybridi- ja kyberuhkiin vastaaminen on tehtävä tavalla, joka kunnioittaa kansalaisten perusoikeuksia.

Kpl 14: Ed. Tuomiojan, Haaviston ja Arhinmäen ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti muokata kappale seuraavaan muotoon: "Valiokunnan saaman selvityksen mukaan niin siviili- kuin sotilastiedustelun osalta toimijoiden yhteistyö eri maiden tiedusteluviranomais-

ten kanssa on tärkeätä realistisen tilannekuvan aikaansaamiseksi esimerkiksi kyberturvallisuusuhista. Kansainvälinen yhteistyö sektorilla on sinänsä tarpeellinen asia, mutta valiokunta pitää kuitenkin kestämättömänä nykyistä tilannetta, jossa Suomen viranomaiset puutteellisesta kansallisesta sääntelystä johtuen ovat pitkälti riippuvaisia ulkomaista saadakseen tietoa Suomen elintärkeisiin intresseihin kohdistuvista uhkista. Valiokunta pitää tärkeänä, että kansallisilla turvallisuusviranomaisilla on riittävät omat toimivaltuudet huolehtia Suomen ja suomalaisten turvallisuudesta kybertoimintaympäristössä. Suomen verrokkimaita rajatummat toimivaltuudet kybertoimintaympäristössä paitsi rajoittavat Suomea havaitsemasta kaikkia itseään kohtaan suunnattuja mahdollisia verkkohyökkäyksiä vaikuttavat myös Suomen uskottavuuteen ja mahdollisuuksiin olla uskottava yhteistyökumppani siviili- ja sotilastiedusteluviranomaisten kansainvälisissä verkostoissa. Myös viranomaisten kesken ja kansainvälisesti tapahtuvan viranomaisten tietojenvaihdon on oltava lain selkeästi säätelemää, koska niihin liittyy kansalaisten näkökulmasta keskeisiä oikeusturvakysymyksiä."

Kpl 15: Ed. Arhinmäen ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti muokata kappale seuraavaan muotoon: "Sotilastiedustelun tehtävänä on osaltaan huolehtia kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin lähetettävien suomalaisjoukkojen turvallisuudesta. Valiokunta toteaa Suomella olevan parhaillaan joukkoja turvallisuustilanteeltaan haurailla alueilla Afganistanissa, Irakissa ja Libanonissa ja sotilastiedustelun on kyettävä nykyistä paremmin ennalta ehkäisemään suomalaisjoukkoihin mahdollisesti kohdistuvia uhkia."

Kpl 16: Ed. Arhinmäen ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti poistaa kappaeleen ensimmäinen sana.

Kpl 17: Ed. Haaviston ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti lisätä nykyisen kappaleen loppuun seuraava teksti: "Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että terrorismin vastaista taistelua käytetään joissakin maissa myös tekosyynä opposition tukahduttamiseen ja toisinajattelijoiden vaientamiseen. Terrorismin vastaisen taistelun nimissä on saatettu syyllistyä vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin. Tämän vuoksi on tärkeää, että terroristiseen toimintaan ja väkivaltaiseen ekstremismiin liittyviä uhkakuvia analysoidaan tarkasti ja kriittisesti."

Kpl 18: Ed. Tuomiojan ja Arhinmäen ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti muokata kappale seuraavaan muotoon: "Nyt käsiteltävänä olevan HE 198:n yhteydessä valiokunta on saanut lisäselvitystä terrorismitilanteesta Suomessa. Selvityksen mukaan tilanne Suomessa on muuttunut aikaisempaa vakavammaksi. Suojelupoliisin arvion mukaan Suomeen kohdistuva terrorismin uhka on neliportaisella tasolla ilmaistuna tällä hetkellä tasolla 2 = kohonnut. Kehityksen myötä Suomi on noussut terroristijärjestöjen viholliskuvassa muiden Pohjoismaiden rinnalle. Muissa Pohjoismaissa vastaava muutos on tapahtunut pidemmällä aikavälillä kuin Suomessa, jolloin siihen kyettiin myös varautumaan asteittain."

Kpl 19: Ed. Haaviston ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti korvata kappaleen alkupuolella oleva sana "muutamassa" sanalla "viidessä".

Kpl 20: Ed. Arhinmäen ja Zyskowiczin ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti muokata kappale seuraavaan muotoon: "Kansainvälisen tilanteen kiristymisestä huolimatta Suomen asema on vakaa. Yksinomaan Suomeen kohdistuvan erillisen hyökkäyksellisen toiminnan todennäköisyys on hyvin pieni. Edellä sanotun perusteella valiokunta kuitenkin toteaa, että Suomen turvallisuusympäristössä tapahtuneet muutokset ja niihin liittyvät epävarmuustekijät korostavat tarvetta tuottaa objektiivisesti varmennettua ja analysoitua tietoa Suomeen kohdistuvista turvallisuusuhista sekä poliittisen päätöksenteon että turvallisuusviranomaisten päätösten tueksi."

Kpl 21: Ed. Tuomiojan ehdotuksesta päätettiin yksimielisesti lisätä kappaleen toisen virkkeen loppuun: "… ja heikentänyt kansalaisten tietosuojaa."

Valiokunta päätti yksimielisesti pitää käsittelyä asian ratkaisevana käsittelynä.

Asian käsittely valiokunnassa on päättynyt.

5. Valtioneuvoston selvitys: Suomen osallistuminen ISILin vastaisen koalition poliisikoulutukseen

Valtioneuvoston UTP-selvitys UTP 3/2018 vp

Valiokunnassa oli kuultavana:
- lähetystöneuvos Theresa Zitting, ulkoministeriö

Merkittiin selvitys saaduksi.

Asian käsittely valiokunnassa on päättynyt.

6. Eurooppa-neuvosto 22.-23.3.2018; Eurooppa-neuvosto (50 artikla) ja eurohuippukokous

Eurooppa-neuvoston ja EUn neuvostojen kokoukset EUN 21/2018 vp

Valmistelu

Valiokunnassa olivat kuultavina:
- pääministeri Juha Sipilä
- EU-asioiden valtiosihteeri Kare Halonen, valtioneuvoston kanslia
- erityisavustaja Jani Raappana, valtioneuvoston kanslia

Merkittiin selvitys saaduksi.

7. Muut asiat

-

8. Seuraava kokous

Ilmoitettiin, että valiokunnan seuraava kokous on ti 3.4.2018 klo 12.00.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Valiokuntaneuvos Tiina Larvala